

General-pukovnik
PETAR GRAČANIN

Saznanja i iskustva neposrednih učesnika narodnooslobodilačkog rata od neprocenjive su vrednosti za daljnji razvoj naše ratne veštine

Završna reč

Obraćajući vam se na kraju našeg rada, nemam nameru da formulišem zaključke iz rasprave. Umesto toga dozvolite mi da, kao jedan od učesnika skupa, istaknem nekoliko vlastitih utisaka o pokrenutim pitanjima i problemima i njihovom značaju za naš budući rad u vezi sa našim narednim obavezama prema ovom skupu.

I letimičan pogled na danas pokrenuta pitanja može nas uveriti da smo raspravljali o krupnim stratezijskim problemima, bez čijeg razumevanja ne bi bilo moguće potpuno shvatiti celovitu Titovu strategiju narodnooslobodilačkog rata i revolucije. Jer, armije, kao najkrupniji stratezijsko-operativni sastavi, bile su ona karika u lancu te strategije koja je omogućila pobedu na bojnopolju i oslonac na vlastite snage na završetku oružanog dela revolucije i u odbrani njenih tekovina na spoljnom i unutrašnjem planu.

Ovaj skup spada u red onih koji su na najplodotvorniji način sjedinili ratničko i ratno iskustvo neposrednih učesnika narodnooslobodilačkog rata i teorijsko iskustvo istraživača i teoretičara poratnih generacija, iako danas, opravdano, težište nije bilo na njihovom učešću. Takav spoj u naučnoteorijskom pogledu pojačava snagu svakog argumenta, a raspravu čini dinamičnom i zanimljivom.

Današnji skup nas je uverio da se u saznanjima i iskustvima neposrednih učesnika narodnooslobodilačkog rata krije neprocenljivo saznanje blago bez kojeg nije moguće upotpuniti predstavu o operacijama vođenim u narodnooslobodilačkom ratu. Stoga moramo i ubuduće pronalaziti odgovarajuće oblike ovakvog okupljanja, da bi smo teoriju i strategiju narodnooslobodilačkog rata izgradili što potpunije, na proverenim istorijskim argumentima i činjenicama.

Ove godine, kao što je poznato, obeležava se 40-godišnjica pobede nad fašizmom. Toj pobedi naša zemlja je dala neprocenljiv doprinos: preko 350.000 poginulih u borbenom stroju, i još četiri puta toliko umorenih u koncentracionim logorima i na brojnim stratištima širom zemlje, stotine hiljada stradalih u ruševinama itd. Tokom čitavog rata na našem ratištu vezivali smo više desetina okupatorskih i kvislinških divizija. Jedini samostalni front u okupiranim zemljama u Evropi bio je naš. Sve su to istorijske činjenice koje su svakome poznate. Pa ipak smo prinuđeni da iznova, kao i mnogo puta ranije, branimo istinu o nama pred svetom, zbog sve češćih nedobronamernih izvrtanja istorijskih činjenica. Zato generacijama koje ostaju iza nas moramo pružiti još uverljivija svedočanstva o tom ratu. Ne smemo dozvoliti da istina o našem ogromnom doprinosu pobedi nad fašizmom ostane isključivo u sećanjima generacija koje pamte rat, već moramo o tome ostaviti uverljiva pisana teorijska svedočanstva. Ovaj skup je, svakako, značajan prilog tome.

Danas smo u više saopštenja i u diskusiji čuli notornu istinu da je naša koncepcija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite utemeljena na iskustvima iz narodnooslobodilačkog rata. Ja bih tome dodao da koncepcija mora takva biti ne zato što smo se mi za to opredelili iz emotivnih ili ideoloških razloga već zbog toga što su ta iskustva doživela višestruku praktičnu proveru i potvrdu našeg odbrambenog organizovanja u čitavom posleratnom periodu i u praksi mnogih oslobodilačkih i revolucionarnih ratova u okviru antikolonijalne revolucije. Time su iskustva našeg narodnooslobodilačkog rata stekla rang zakonomernosti, pa saznanja o njima imaju trajan teorijski i doktrinarni značaj. Mislim da je današnji skup ovo pitanje zahvatio sa svom ozbiljnošću i da će uopštavanje rezultata ove rasprave biti značajan prilog u tom pogledu.

Radno obeležavanje završnice narodnooslobodilačkog rata nismo započeli ovim skupom. Sličnu praksu negujemo od ranije. Skupovi ove vrste daju izvanredne rezultate, što su najbolje potvrdili skupovi o drvarskoj, beogradskoj i kninskoj operaciji. Kazivanja neposrednih učesnika narodnooslobodilačkog rata obogaćuju naša ukupna saznanja. Zajednička okupljanja takođe doprinose daljem nego-

vanju revolucionarnih tradicija naših oružanih snaga i nastavljaju kontinuitet u njihovom razvoju na temeljima tih tradicija i dostignuća socijalističkog, samoupravnog razvoja našeg društva. Ovu vrstu radnog okupljanja mi ćemo nastaviti i ubuduće, spajajući korisno i manifestaciono. Tim putem afirmišemo nov oblik proslava jubileja naše slavne prošlosti. Taj oblik obeležavanja vodi iz prošlosti u sadašnjost, ne radi prošlosti već, pre svega, radi dostizanja novih pobeda u budućnosti. Dakle, nastojimo i nastojaćemo da svaki naredni jubilej obeležimo sa stanovišta njegovog značaja u prošlosti i značenja za našu budućnost. Smatram da je ovaj skup bio u punoj meri u skladu s onim što ga čini izuzetno značajnim i aktuelnim za našu buduću odbrambenu izgradnju.

U kontekstu naznaka o značaju i značenju ovog skupa treba sagledavati naš budući odnos i obaveze prema njegovim rezultatima, kako bi ispunio sva očekivanja. Sve to je precizno podvučeno u uvodnim izlaganjima. Generalštab JNA i njegovi stručni organi koji se bave ovom delatnošću, a pre svih Centar oružanih snaga za strategijska istraživanja i studije »Maršal Tito«, treba da se organizuju za što potpuniju teorijsku obradu i analizu građe koju nam nude materijali skupa — referati, saopštenja i diskusije. Sva saopštenja i izlaganja u diskusiji biće izdata u posebnoj publikaciji. Na taj način ćemo ih predati javnosti, kako bi se mogli koristiti u procesu obrazovanja i vaspitanja i u naučnoistraživačkom radu.

Na kraju bih rezimirao svoje utiske o značenju i značaju ovog skupa za našu daljnju naučnu, teorijsku i obrazovnu delatnost. Istakao bih sledeće: prvo, u raspravi je naglašeno više pitanja čijom ćemo daljnjom teorijskom razradom i analizom doprineti izgradnji teorije narodnooslobodilačkog rata; i drugo, ako se ta saznanja vrednuju u kontekstu novih uslova i naših rastućih odbrambenih mogućnosti, onda ona treba da predstavljaju sigurne iskustvene orijentire za naša savremena doktrinarna rešenja.

Imajući u vidu sve što je rasprava pokazala i već pružila, kao i ono što će se naknadnim proučavanjem i istraživanjem još saznati, uveren sam da je skup ostvario ciljeve koje smo postavili i da je po reprezentativnosti učesnika, pokrenutim pitanjama i nivou rasprave ispunio naša očekivanja. Stoga se posebno zahvaljujem neposrednim učesnicima narodnooslobodilačkog rata na plodotvornom učešću, sa željom da se u sličnim prilikama okupljamo i u većem broju, u interesu odbrane i još uspešnijeg razvoja naše samoupravne socijalističke domovine zbratimljenih naroda i narodnosti, na Titovom kursu.